ECLI:LV:AT:2024:0710.11100003622.5.L
Lieta Nr. 11100003622, SKK-121/2024
Krimināllietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
LĒMUMS
Rīgā 2024. gada 10. jūlijā

Senāts šādā sastāvā: senators referents Artūrs Freibergs, senatores Irīna Jansone un Inese Laura Zemīte

rakstveida procesā izskatīja krimināllietu sakarā ar Daudznozaru specializētās prokuratūras prokurora Roberta Stivriņa kasācijas protestu un cietušā Valsts meža dienesta pārstāvja /pers. A/ kasācijas sūdzību par Vidzemes apgabaltiesas 2023. gada 12. oktobra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Vidzemes rajona tiesas 2023. gada 13. aprīļa spriedumu
[1.1] /pers. B/, personas kods /personas kods/,
atzīta par vainīgu Krimināllikuma 96. pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar sabiedrisko darbu uz 100 stundām.
[1.2] No /pers. B/ valsts labā piedzīta kaitējuma kompensācija 14 078,84 *euro*.

[2] Ar Vidzemes rajona tiesas 2023. gada 13. aprīļa spriedumu /pers. B/ atzīta par vainīgu un sodīta pēc Krimināllikuma 96. panta (likuma redakcijā līdz 2021. gada 31. decembrim) par meža apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumu pārkāpšanu, radot būtisku kaitējumu dabas videi un mantiskajām interesēm.

[3] Ar Vidzemes apgabaltiesas 2023. gada 12. oktobra spriedumu, iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar Daudznozaru specializētās prokuratūras prokurora R. Stivriņa apelācijas protestu un apsūdzētās aizstāvja zvērināta advokāta Ivara Rudzika iesniegto apelācijas sūdzību, Vidzemes rajona tiesas 2023. gada 13. aprīļa spriedums atcelts un /pers. B/ atzīta par nevainīgu pret viņu celtajā apsūdzībā pēc Krimināllikuma 96. panta un attaisnota. Cietušā Valsts meža dienesta pārstāvja pieteiktā kaitējuma kompensācija atstāta bez izskatīšanas.

[4] Par Vidzemes apgabaltiesas 2023. gada 12. oktobra spriedumu Daudznozaru specializētās prokuratūras prokurors R. Stivriņš iesniedzis kasācijas protestu un cietušā Valsts meža dienesta pārstāvis /pers. A/ iesniedzis kasācijas sūdzību.

[5] Prokurors R. Stivriņš kasācijas protestā lūdz atcelt Vidzemes apgabaltiesas 2023. gada 12. oktobra spriedumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Kasācijas protestu pamato turpmāk norādītie argumenti.

[5.1] Apelācijas instances tiesa, nekonstatējot noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi, nepareizi piemērojusi Krimināllikuma 96. pantu.

Valsts meža dienesta Ziemeļaustrumu virsmežniecības 2022. gada 14. marta protokolā Nr. 6844-01-2022 ir norādīts, ka zaudējumi tiek aprēķināti, ņemot vērā vidējās meža atjaunošanas un kopšanas izmaksas (euro/ha) pēc statistikas datiem. Virsmežniecība arī norādījusi, ka zaudējumi tiek aprēķināti saskaņā ar Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumu Nr. 889 „Noteikumi par atmežošanas kompensācijas noteikšanas kritērijiem, aprēķināšanas un atlīdzināšanas kārtību" (turpmāk arī – MK noteikumi Nr. 889). Tāpat ir arī pievienots aprēķins. Valsts meža dienesta Ziemeļaustrumu virsmežniecības iesniegtie dokumenti un to pielikumi ir jāvērtē saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 133. pantu un tā trešo daļu kā kompetentas institūcijas atzinumi. Apelācijas instances tiesa nepamatoti atzinusi, ka lietā nav likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību" (turpmāk arī – Īpašā likuma) 1. pielikuma „Kritēriji, pēc kuriem nosakāms apdraudējums vai ievērojams apdraudējums ar likumu aizsargātajām interesēm meža vides saglabāšanā" 4. punktā obligāti noteiktais atzinums par apdraudējumu ar likumu aizsargātajām interesēm meža vides saglabāšanā, kuru sagatavo tā Valsts meža dienesta teritoriālā struktūrvienība, kuras uzraugāmajā teritorijā noticis noziedzīgs nodarījums.

MK noteikumu Nr. 889 2. punktā teikts, ka valstij maksā kompensāciju, ja tiek atmežota zeme, kas Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrēta kā mežs: par oglekļa dioksīda piesaistes potenciāla samazināšanos; par bioloģiskās daudzveidības samazināšanos; par vides un dabas resursu aizsardzības aizsargjoslu un sanitāro aizsargjoslu funkciju kvalitātes samazināšanos. No šā punkta secināms, ka jebkura atmežota zeme rada valstij zaudējumus, un šo zaudējumu apmēru noteikšanu maksājamās kompensācijas veidā nosaka minētie noteikumi. Tādējādi tiesa nepamatoti secinājusi ka krimināllietā nav konstatēta iznīcinātās mantas vērtība un nav zināms, kāds materiālais kaitējums nodarīts ar apsūdzētās darbībām.

Tiesa norādījusi, ka par atmežošanu bez kompetentas iestādes izdotas atļaujas likumdevējs ir paredzējis administratīvo atbildību Meža likuma 51. pantā, savukārt gadījumā, ja nav samaksāta kompensācija par atmežošanu, ir pamats saskaņā ar MK noteikumu Nr. 889 19. punktu piedzīt kompensāciju trīskāršā apmērā.

Atmežošana bez kompetentas iestādes izdotas atļaujas ir vērtējama kā administratīvais pārkāpums tikai tad, ja ar to nav radīts būtisks kaitējums. Savukārt, ja ir radīts būtisks kaitējums, tad par to ir paredzēta kriminālatbildība Krimināllikuma 96. pantā.

[5.2] Apelācijas instances tiesa, nekonstatējot Krimināllikuma 96. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi – būtiska kaitējuma esību –, ir pieļāvusi Krimināllikuma 1., 96. panta pārkāpumu un Kriminālprocesa likuma 511. panta otrās daļas un 512. panta pirmās daļas būtiskus pārkāpumus, kas novedis pie nelikumīga nolēmuma.

[6] Cietušā pārstāvis kasācijas sūdzībā lūdz atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Vidzemes apgabaltiesā.

Kasācijas sūdzību pamato turpmāk norādītie argumenti.

[6.1] Meža likuma 1. panta pirmās daļas 3. punkts noteic, ka atmežošana ir personas darbības izraisīta meža pārveidošana citā zemes lietošanas veidā. Saskaņā ar Meža likuma 41. panta pirmo daļu platību atmežo, ja tas nepieciešams būvniecībai, derīgo izrakteņu ieguvei, lauksaimniecībā izmantojamās zemes ierīkošanai, īpaši aizsargājamo biotopu atjaunošanai, valsts sauszemes teritorijas aizsardzības un neaizskaramības nodrošināšanai vai valsts apdraudējuma situācijas novēršanai militārajos objektos un to aizsargjoslās un ja personai ir izdots kompetentas institūcijas administratīvais akts, kas tai piešķir tiesības veikt minētās darbības, un persona ir kompensējusi valstij ar atmežošanas izraisīto negatīvo seku novēršanu saistītos izdevumus.

Ņemot vērā Meža likuma 41. panta trešo daļu, Ministru kabinets 2012. gada 18. decembrī pieņēmis noteikumus Nr. 889 „Noteikumi par atmežošanas kompensācijas noteikšanas kritērijiem, aprēķināšanas un atlīdzināšanas kārtību", kas nosaka ar atmežošanu izraisīto negatīvo seku kompensācijas noteikšanas kritērijus, aprēķināšanas un atlīdzināšanas kārtību. No minēto noteikumu 19. punkta izriet, ka nelikumīgas atmežošanas gadījumā Valsts meža dienests no meža īpašnieka vai tiesiskā valdītāja par labu valstij piedzen kompensāciju trīskāršā apmērā. No MK noteikumu Nr. 889 19. punkta nepārprotami izriet, ka atmežošanas kompensācija tiek rēķināta par atmežošanu, ja nav ievērota Meža likuma 41. pantā noteiktā kārtība, proti, pirms darbības uzsākšanas nav samaksāta atmežošanas kompensācija.

Cietušā pārstāvis nepiekrīt Vidzemes apgabaltiesas viedoklim, ka aprēķinātā atmežošanas kompensācija nav uzskatāma par būtisku kaitējumu krimināltiesiskā izpratnē, jo atmežošanas kompensācija tiek aprēķināta par atmežošanu ar mērķi atlīdzināt sabiedrībai par tiesību aizskārumu dzīvot labvēlīgā vidē. Sabiedrības tiesību aizskārums dzīvot labvēlīgā vidē atmežošanas gadījumā izpaužas tā, ka, veicot meža zemes pārveidošanu citā zemes lietošanas veidā, tas ir, atmežojot, tiek samazināts oglekļa dioksīda piesaistes potenciāls, bioloģiskā daudzveidība, kā arī vides un dabas resursu aizsardzības aizsargjoslu un sanitāro aizsargjoslu funkciju kvalitāte.

Vidzemes apgabaltiesa nepareizi piemērojusi Īpašā likuma 23. panta pirmo daļu, no kuras izriet, ka šī tiesību norma attiecas uz visiem Krimināllikumā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, tātad arī uz noziedzīgiem nodarījumiem pret dabas vidi.

[6.2] Saskaņā ar Valsts meža dienesta likumu Valsts meža dienests uzrauga meža apsaimniekošanu un izmantošanu. Vidzemes apgabaltiesas norāde, ka krimināllietā nav Īpašā likuma 1. pielikuma 4. punktā obligāti noteiktais atzinums par apdraudējumu ar likumu aizsargātajām interesēm meža vides saglabāšanā, kuru sagatavo tā Valsts meža dienesta teritoriālā struktūrvienība, kuras uzraugāmajā teritorijā noticis noziedzīgs nodarījums, ir nepamatota.

Lietas materiālos ir Ziemeļaustrumu virsmežniecības iesniegums Valsts policijai par meža apsaimniekošanu un izmantošanu regulējošos normatīvajos aktos noteikto atmežošanas prasību pārkāpšanu /Pašvaldības nosaukums/ īpašumā /Nosaukums A/ un kompensācijas pieteikums par zaudējumu – 14 078,84 *euro* – piedziņu valsts labā, kā arī vecākā mežziņa /pers. C/ atmežošanas kompensācijas aprēķins, kurā detalizēti aprakstīta pārkāpuma būtība, fakti un dabas videi nodarītā būtiskā kaitējuma pamatojums.

[7] Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 585. panta otrās daļas noteikumiem Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Pirmstiesas kriminālprocesa un tiesvedības koordinācijas nodaļas virsprokurore Inga Niedre iesniegusi prokurora viedokli.

[7.1] MK noteikumu Nr. 889 19. punkts noteic, ka trīskāršais kompensācijas apmēra aprēķins piemērojams gadījumos, ja atmežošana veikta, bet nav samaksāta kompensācija.

Gadījumā, ja personai tiktu atļauta atmežošana un tā būtu nomaksājusi aprēķināto kompensāciju pirms atmežošanas, valstij nebūtu radīti zaudējumi, jo persona jau būtu novērsusi kaitīgo seku iestāšanos. Savukārt, ja persona nesankcionēti veic atmežošanu un nenovērš ar atmežošanu radītās kaitīgās sekas, var secināt, ka likumdevējs ar trīskāršo apmēru prezumējis, ka zaudējumi dabas videi tiek radīti lielākā apmērā.

[7.2] Par nelikumīgu atmežošanu likumdevējs ir paredzējis personas sodīt administratīvi vai krimināli. Atbildības veids atkarīgs no tā, vai ar šīm darbībām radīts būtisks kaitējums. Turklāt Meža likuma 50. panta otrajā daļā norādīts, ka personu saukšana pie administratīvās vai kriminālās atbildības neatbrīvo tās no pienākuma atlīdzināt normatīvo aktu pārkāpumu rezultātā nodarītos zaudējumus.

[7.3] Prokurore nepiekrīt, ka lietā nav likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību" 1. pielikuma 4. punktā noteiktais Valsts meža dienesta atzinums par apdraudējumu ar likumu aizsargātajām interesēm meža vides saglabāšanā, jo saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 133. panta trešo daļu par kompetentas institūcijas atzinumu uzskatāma arī institūcijas izsniegta izziņa par faktiem un apstākļiem, kas ir šīs institūcijas rīcībā sakarā ar tās kompetenci un darbības virzieniem, kas konkrētajā gadījumā arī ir Valsts meža dienesta lietā sniegtās ziņas.

Motīvu daļa

[8] Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums ir atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[8.1] Ar pirmās instances tiesas spriedumu /pers. B/ atzīta par vainīgu un sodīta pēc Krimināllikuma 96. panta (likuma redakcijā līdz 2021. gada 31. decembrim) par to, ka pārkāpa meža apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumus, radot būtisku kaitējumu dabas videi un mantiskajām interesēm. /pers. B/ 2020. gada pirmajā pusē patvaļīgi, pārkāpjot Meža likuma 41. panta pirmās daļas un Ministru kabineta noteikumu Nr. 889 2. punkta prasības, proti, bez kompetentas institūcijas izdota administratīvā akta, kas atļauj veikt būvniecību un, nekompensējot valstij ar atmežošanas izraisīto negatīvo seku novēršanu saistītos izdevumus, /Pašvaldības nosaukums/, /pers. B/ īpašumā /Nosaukums A/ zemes vienībā ar kadastra apzīmējumu /Numurs A/, 1. kvartāla 1. nogabala daļā 0,24 ha platībā un 5. nogabalā 0,26 ha platībā izraka dīķi 0,5 ha kopplatībā. Ar minētajām darbībām /pers. B/ veica neatļautu atmežošanu, iznīcinot mežam raksturīgo zemsedzi un pārveidojot meža zemi citā lietošanās veidā – par zemi zem ūdeņiem. Tādējādi /pers. B/ nodarīja kaitējumu dabas (meža) videi un Latvijas valsts mantiskajām interesēm 4692,95 *euro* apmērā. Saskaņā ar Īpašā likuma 23. panta pirmās daļas 2. punktu /pers. B/ radītais kaitējums atzīstams par būtisku kaitējumu.

[8.2] Apelācijas instances tiesa atzinusi, ka /pers. B/ ir izdarījusi viņai inkriminētās nelikumīgās darbības un pārkāpusi Meža likuma 41. panta pirmās daļas prasības. Tiesa atzinusi par pierādītu, ka /pers. B/ piederošajā īpašumā tika izrakts dīķis. Tāpat tiesa konstatējusi, ka apsūdzētā nebija saņēmusi atļauju meža zemes transformācijai, līdz ar to apsūdzētās darbības, bez attiecīga saskaņojuma izrokot meža zemē dīķi, bija prettiesiskas, jo šīs darbības rezultātā meža zeme tika pārveidota citā lietošanas veidā – par zemi zem ūdeņiem, kas Meža likuma 1. panta izpratnē ir atmežošana.

[8.3] Vienlaikus apelācijas instances tiesa secinājusi, ka apsūdzētās darbībās nav konstatējamas visas nepieciešamās un obligātās Krimināllikuma 96. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, proti, nav minētā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses obligāta sastāvdaļa – būtisks kaitējums.

Apelācijas instances tiesa norādījusi, ka lietā nav noteikta iznīcinātās mantas vērtība, līdz ar to nav zināms, kāds materiālais kaitējums nodarīts. Tiesa atzinusi, ka iznīcinātās mežam raksturīgās zemsedzes vērtības noteikšanā nevar izmantot MK noteikumus Nr. 889, jo saskaņā ar šiem noteikumiem aprēķina kompensāciju par atmežošanas negatīvajām sekām, nevis aprēķina zaudējumus, kas nodarīti konkrētam dabas objektam.

Šāda atzinuma pamatošanai apelācijas instances tiesa norādījusi uz Īpašā likuma 1. pielikuma 1. punkta 6. apakšpunktu: ar likumu aizsargātās

intereses meža vides saglabāšanā ir apdraudētas arī citos gadījumos, ja ir atzinums par apdraudējumu ar likumu aizsargātajām interesēm meža vides saglabāšanā. Tiesa atsaukusies arī uz Senāta 2017. gada 7. marta lēmumā lietā Nr. SKK-16/2017 norādīto, ka atzinumu par apdraudējumu vai ievērojamu apdraudējumu ar likumu aizsargātajām interesēm meža vides saglabāšanā sagatavo Valsts meža dienesta teritoriālā struktūrvienība, kuras uzraugāmajā teritorijā noticis noziedzīgs nodarījums. Tiesa konstatējusi, ka krimināllietā nav Īpašā likuma 1. pielikuma 4. punktā obligāti noteiktā atzinuma par apdraudējumu ar likumu aizsargātajām interesēm meža vides saglabāšanā, kuru sagatavo tā Valsts meža dienesta teritoriālā struktūrvienība, kuras uzraugāmajā teritorijā noticis noziedzīgs nodarījums. Izvērtējot Valsts meža dienesta Ziemeļaustrumu virsmežniecības iesniegtos dokumentus, apelācijas instances tiesa secinājusi, ka šajos dokumentos izklāstīta vienīgi informācija par nelikumīgas atmežošanas kompensācijas apmēra aprēķinu atbilstoši MK noteikumu Nr. 889 2., 3. un 19. punktam.

[8.4] Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa nepareizi interpretējusi un piemērojusi Krimināllikuma 96. pantu un Īpašā likuma 23. pantu, kas noteic būtiska kaitējuma kritērijus. Apelācijas instances tiesa nepamatoti secinājusi, ka MK noteikumi Nr. 889 nav izmantojami, lai noteiktu dabas videi ar atmežošanu radīto kaitējumu.

Krimināllikuma 96. panta dispozīcija ir blanketa rakstura, tādējādi zemes, tās dzīļu, ūdeņu un mežu apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumi ir ietverti citos normatīvajos aktos, kuru normu pārkāpums precīzi jānorāda apsūdzībā, ja persona tiek vainota Krimināllikuma noziedzīgā nodarījumā, kas paredzēts Krimināllikuma 96. pantā (*Krastiņš U. 96. panta komentārs. Grām.: Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Otrā daļa (IX-XVII nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022, 121. lpp.*).

Meža likuma 41. panta pirmā daļa noteic, ka platību atmežo, ja tas nepieciešams būvniecībai, derīgo izrakteņu ieguvei, lauksaimniecībā izmantojamās zemes ierīkošanai, īpaši aizsargājamo biotopu atjaunošanai, valsts sauszemes teritorijas aizsardzības un neaizskaramības nodrošināšanai vai valsts apdraudējuma situācijas novēršanai militārajos objektos un to aizsargjoslās un ja personai ir izdots kompetentas institūcijas administratīvais akts, kas tai piešķir tiesības veikt minētās darbības, un persona ir kompensējusi valstij ar atmežošanas izraisīto negatīvo seku novēršanu saistītos izdevumus. Šā panta trešā daļa noteic, ka kompensācijas noteikšanas kritērijus, aprēķināšanas un atlīdzināšanas kārtību nosaka Ministru kabinets.

Saskaņā ar Meža likuma 41. panta trešo daļu izdotie MK noteikumi Nr. 889 noteic kārtību, kādā aprēķināmi un atlīdzināmi valstij ar atmežošanas izraisīto negatīvo seku novēršanu saistītie izdevumi (*sk. Noteikumu projekta Nr. TA?2859 „Atmežošanas kompensācijas noteikšanas kritēriji, aprēķināšanas un atlīdzināšanas kārtība" anotāciju*).

Ar atmežošanu izraisītās negatīvās sekas noteiktas MK noteikumu Nr. 889 2. punktā, kas paredz, ka valstij maksā kompensāciju, ja tiek atmežota zeme, kas Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrēta kā mežs: 1) par oglekļa dioksīda piesaistes potenciāla samazināšanos; 2) par bioloģiskās daudzveidības samazināšanos; 3) par vides un dabas resursu aizsardzības aizsargjoslu un sanitāro aizsargjoslu funkciju kvalitātes samazināšanos.

Atbilstoši norādīto noteikumu 14. punktam kompensācijas aprēķinu veic Valsts meža dienests, ievērojot šo noteikumu II nodaļā „Kompensācijas apmēra aprēķināšana" 3.-9.[1] punktā ietverto regulējumu.

Senāts 2024. gada 29. maija lēmumā lietā Nr. SKK-32/2024 norādījis, ka valstij maksājamā atmežošanas kompensācija, kas noteikta atbilstoši Ministru kabineta noteikumu Nr. 889 II nodaļas „Kompensācijas apmēra aprēķināšana" normām, ir atmežošanas darbību rezultātā dabas videi nodarītā kaitējuma – oglekļa dioksīda piesaistes potenciāla, bioloģiskās daudzveidības, par vides un dabas resursu aizsardzības aizsargjoslu un sanitāro aizsargjoslu funkciju kvalitātes samazināšanās – novērtējums naudas izteiksmē. Izlemjot jautājumu par Krimināllikuma 96. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva esību vai neesību apsūdzētā darbībās, tiesai jāņem vērā, ka tieši MK noteikumi Nr. 889 noteic kārtību, kādā aprēķināmi un atlīdzināmi valstij ar atmežošanas izraisīto negatīvo seku novēršanu saistītie izdevumi (*Senāta 2024. gada 29. maija lēmums lietā Nr. SKK-32/2024, ECLI:LV:AT:2024:0529.11370046820.11.L*).

[8.5] Atmežošanas kompensācijas trīskāršais apmērs nav atzīstams par mantisko zaudējumu, kas noteic noziedzīga nodarījuma sastāvu.

Senāts jau agrāk norādījis, ka mantiskam zaudējumam, lai to kvalificētu kā būtisku kaitējumu krimināltiesiskajā izpratnē, jābūt tādam, kas radies tieši no personas izdarītām noziedzīgām darbībām (*Senāta 2018. gada 31. maija lēmums lietā Nr. SKK-145/2018, ECLI:LV:AT:2018:0531.12390001315.2.L*).

Prokurors pirmās instances tiesā uzturēja apsūdzību, noziedzīga nodarījuma aprakstā norādot, ka /pers. B/ nodarījusi kaitējumu dabas (meža) videi un Latvijas valsts mantiskajām interesēm 14 078,84 *euro* apmērā. Pirmās instances tiesa atzinusi, ka noziedzīga nodarījuma juridisko kvalifikāciju nenosaka apsūdzībā norādītie 14 078,84 *euro,* jo šāds mantisks zaudējums, kas aprēķināts trīskāršā apmērā, nav radies noziedzīgā nodarījuma rezultātā. Tiesa norādījusi, ka dabas videi, kā arī valstij nodarītais mantiskais zaudējums novērtējams ar 4692,95 *euro*, kas ir ar atmežošanu izraisīto seku kompensācijas apmērs saskaņā ar MK noteikumu Nr. 889 2. un 3. punktu.

Arī Senāta 2024. gada 29. maija lēmumā lietā Nr. SKK-32/2024 izteikta atziņa, ka MK noteikumu Nr. 889 19. punktā noteiktais atmežošanas kompensācijas trīskāršais apmērs pēc savas būtības pilda preventīvo un represīvo funkciju, nevis atmežošanas rezultātā radītā kaitējuma noteikšanas funkciju, un tā nav saistāma ar Īpašā likuma 23. panta pirmajā daļā ietvertā jēdziena „noziedzīgā nodarījuma rezultātā iestājušās sekas" saturu. Citiem vārdiem sakot, atmežošanas kompensācijas trīskāršais apmērs nenosaka Krimināllikuma 96. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju, jo tas neatspoguļo noziedzīgā nodarījuma rezultātā radušos tiešu mantisku zaudējumu. Dabas videi un valstij, pārkāpjot Meža likuma 41. panta pirmās daļas prasības, nodarītais tiešais mantiskais zaudējums nosakāms saskaņā ar MK noteikumu Nr. 889 2. un 3. punktu (*Senāta 2024. gada 29. maija lēmums lietā Nr. SKK-32/2024, ECLI:LV:AT:2024:0529.11370046820.11.L*).

Atbildība par administratīviem pārkāpumiem meža apsaimniekošanas un izmantošanas jomā ir paredzēta Meža likuma 51. pantā. Minētā panta sešpadsmitā daļa noteic, ka par meža apsaimniekošanu un izmantošanu regulējošos normatīvajos aktos noteikto atmežošanas prasību pārkāpšanu piemēro naudas sodu fiziskajai personai no 10 līdz 30 naudas soda vienībām, bet juridiskajai personai — no 50 līdz 600 naudas soda vienībām.

Meža likuma 50. panta otrā daļa noteic, ka personu saukšana pie administratīvās vai kriminālās atbildības neatbrīvo šīs personas no pienākuma atlīdzināt normatīvo aktu pārkāpumu rezultātā nodarītos zaudējumus, bet ceturtajā daļā norādīts, ka mežam nodarīto zaudējumu noteikšanas kārtību reglamentē Ministru kabinets.

Tādējādi secināms, ka gan administratīvo pārkāpumu lietās, gan krimināllietās vainīgajai personai ir pienākums atlīdzināt normatīvo aktu pārkāpumu rezultātā nodarītos zaudējumus.

Senāts atzīst, ka norāde kasācijas protestā uz MK noteikumu Nr. 889 19. punktu nav saistāma ar jautājuma noskaidrošanu par personas atbildības veidu – administratīvā vai krimināltiesiskā atbildība. Šī summa ir tā, kas piedzenama no apsūdzētās personas.

[8.6] Īpašā likuma 23. panta pirmā daļa noteic, ka atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ar kuru radīts būtisks kaitējums, iestājas, ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā iestājušās kādas no minētajām sekām: 1) nodarīts mantisks zaudējums, kas noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī nav bijis mazāks par piecu tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu, un apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātās intereses; 2) nodarīts mantisks zaudējums, kas noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī nav bijis mazāks par desmit tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu; 3) ievērojami apdraudētas citas ar likumu aizsargātās intereses. Tātad Īpašā likuma 23. panta pirmajā daļā noteikti trīs atsevišķi un patstāvīgi būtiskā kaitējuma kritēriji – pazīmes, kas raksturo Krimināllikumā paredzēto noziedzīgo nodarījumu rezultātā iestājušās kaitīgās

sekas (*12. Saeimas likumprojekta Nr. 150/Lp12 „Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”” anotācija*). Līdz ar to, lai iestātos atbildība par Krimināllikuma sevišķajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, kura sastāva objektīvo pusi veido pazīme „būtisks kaitējums”, jākonstatē lietas faktisko apstākļu atbilstība jebkuram vienam no Īpašā likuma 23. panta pirmās daļas apakšpunktos norādītajiem būtiskā kaitējuma kritērijiem.

Pirmās instances tiesas konstatētais, ka ar savām darbībām /pers. B/ nodarīja būtisku kaitējumu dabas (meža) videi un Latvijas valsts mantiskajām interesēm 4692,95 *euro* apmērā, atbilst Īpašā likuma 23. panta pirmās daļas 2. punktā noteiktajam, jo pārsniedz 10 Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu.

[8.7] Īpašā likuma 23. panta trešā daļa, kas paredz, ka noziedzīgo nodarījumu rezultātā ar likumu aizsargāto interešu apdraudējuma kritērijus var noteikt šā likuma pielikumos, nav imperatīva.

Apelācijas instances tiesas norāde, ka gadījumā, kad izdarīts Krimināllikuma 96. pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums saistībā ar nelikumīgu atmežošanu, būtiska kaitējuma esība vai neesība nosakāma, piemērojot Īpašā likuma 1. pielikuma 1. punkta 6. apakšpunktu un 4.punktu, nav pamatota ar tiesību normu vai aktuālu judikatūru.

Senāts norāda, ka apelācijas instances tiesas atsauce uz tiesību doktrīnā teikto, ka izlemjot jautājumu par to, vai mežam nodarītais kaitējums vērtējams kā būtisks, jāvadās arī no Īpašā likuma 1. pielikuma (*Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Otrā daļa (IX-XVII nodaļa). Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022, 129. lpp.)* izskatāmajā lietā nav piemērojama.

Tāpat nav pamatota arī atsauce uz Senāta 2017. gada 7. marta lēmumā lietā Nr. SKK-16/2017 norādīto, jo šajā lietā ir citi faktiskie un juridiskie apstākļi. Lietā Nr. SKK-16/2017 Senāts analizējis Īpašā likuma 23. panta redakciju, kura bija spēkā līdz 2015. gada 2. decembrim. Turklāt šajā lietā Senāts izteicis atziņu, ka patvaļīgas koku ciršanas svešā mežā (arī ja ar šīm darbībām nodarīts būtisks kaitējums) – galvenais tiešais objekts ir mežsaimniecības intereses mežu apsaimniekošanas un izmantošanas jomā, kas saistāmas ar mežu ilglaicīgu izmantošanu, nevis personas mantiskās intereses. Lietā personas sauktas pie kriminālatbildības pēc Krimināllikuma 109. panta trešās daļas.

Iepazīstoties ar Īpašā likuma 1. pielikuma tapšanas vēsturi, Senāts konstatē, ka tas pieņemts ar 2002. gada 9. maija likumu (spēkā no 2002. gada 12. jūnija). Likumprojekta anotācijā izklāstīts šāds situācijas raksturojums un pamatojums: Krimināllikuma 107. panta otrajā daļā, 108. pantā un 109. panta trešajā daļā paredzēta kriminālatbildība par meža dedzināšanu, meža iznīcināšanu un bojāšanu aiz neuzmanības, patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu gadījumā, ja ar noziedzīgajām darbībām radīts būtisks kaitējums. Likuma „Par Krimināllikums spēkā stāšanās laiku un kārtību” 23. panta pirmajā daļā ir definēta noziedzīga nodarījuma kvalificējošā pazīme „būtisks kaitējums”, kas ir tad, „ja noziedzīga nodarījuma rezultātā ne vien nodarīts ievērojams mantiskais zaudējums, bet arī apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātās intereses un tiesības vai ja šāds apdraudējums ir ievērojams”. Tiesību aizsardzības iestādēm ir problemātiski noteikt „apdraudējumu citām ar likumu aizsargātajām interesēm un tiesībām” meža vides aizsardzībā, jo šobrīd normatīvie akti nenosaka ne šī apdraudējuma noteikšanas kritērijus, ne noteikšanas kārtību un likumā nav deleģējuma to noteikšanai (*7. Saeimas likumprojekta Nr. 1091 „Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību”” anotācija*).

Tādējādi secināms, ka Īpašā likuma 1. pielikums tika pieņemts saistībā tieši ar Krimināllikuma 107., 108. un 109. pantā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

[8.8] Saskaņā ar apsūdzību /pers. B/ noziedzīgo nodarījumu izdarījusi 2020. gada pirmajā pusē.

Krimināllikuma 96. pantā (likuma redakcijā, kas bija spēkā no 2013. gada 1. aprīļa līdz 2022. gada 3. maijam) bija paredzēta kriminālatbildība par zemes, tās dzīļu, ūdeņu vai mežu apsaimniekošanas vai izmantošanas noteikumu pārkāpšanu, ja ar to radīts būtisks kaitējums dabas videi, cilvēku veselībai, mantiskajām vai saimnieciskajām interesēm. Savukārt no 2022. gada 4. maija minētajā pantā kriminālatbildība paredzēta par zemes, tās dzīļu, ūdeņu vai mežu apsaimniekošanas vai izmantošanas noteikumu pārkāpšanu, ja ar to radīts būtisks kaitējums.

Likuma „Grozījumi Krimināllikumā” anotācijā norādīts, ka likumprojekts paredz būtiska kaitējuma konkretizāciju jeb sašaurinājumu izslēgt no Krimināllikuma 96. panta, [..]. Vienlaikus darba grupa secinājusi, ka, izdarot šādus grozījumus minētajos Krimināllikuma pantos, praksē nav pieļaujama tāda šo normu interpretācija, ka būtiskā kaitējuma tvērums tiktu sašaurināts ar tiešo objektu, ko aizsargā attiecīgais Krimināllikuma Sevišķās daļas pants, vai vispārējo objektu, ko aizsargā Krimināllikuma Sevišķās daļas nodaļa. Piemēram, ja izdarot Krimināllikuma 101. pantā paredzētās darbības, kas saistītas ar jūras piesārņošanu, netiks radīts būtisks kaitējums jūras resursiem vai dabas videi kopumā, bet tiks radīts būtisks kaitējums cilvēku veselībai, tad šādos gadījumos arī būs konstatējams būtisks kaitējums saskaņā ar vispārējo būtiska kaitējuma definīciju, kas ietverta likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību" 23. pantā. Ir jāņem vērā, ka iepriekš ar likumprojektu grozītajās pantu dispozīcijās bija konkretizēts, jeb sašaurināts būtiska kaitējuma formulējums salīdzinājumā ar to, kāds tas ir formulēts Īpašā likuma 23. pantā. Ar likumprojektu izslēdzot būtiska kaitējuma konkretizāciju, tiek paplašināts būtiska kaitējuma tvērums attiecīgajos Krimināllikuma pantos, vērtējot to tikai atbilstoši būtiska kaitējuma definīcijai, kas ir ietverta Īpašā likuma 23. pantā (*13. Saeimas likumprojekta Nr. 1230/Lp13 „Grozījumi Krimināllikumā” anotācija*).

2022. gada 7. aprīļa likuma „Grozījumi Krimināllikumā” pārejas noteikumos nav norādes par minētā likuma grozījumu piemērošanu.

Apelācijas instances tiesa secinājusi, ka Krimināllikuma 96. pantā likuma redakcijā līdz 2022. gada 3. maijam bija konkretizēts būtiska kaitējuma formulējums, tas ir, norādītas vairākas alternatīvas intereses, kurām var tikt nodarīts būtisks kaitējums un apsūdzībā bija precīzi jānorāda, kurai tieši interesei ir radīts būtisks kaitējums (*tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse lietās, kurās noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme ir būtisks kaitējums”, 2018.*).

Senāts konstatē, ka apelācijas instances tiesa nav paudusi precīzu atzinumu par pirmās instances tiesas konstatētā noziedzīgā nodarījuma apraksta neatbilstību likuma prasībām, proti, tiesa ir vispārīgi norādījusi, ka „konkrētajā gadījumā Krimināllikuma 96. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijai atbilstoši apsūdzībai ir nepieciešams konstatēt, ka nodarīts būtisks kaitējums divām interesēm – gan dabas videi (mežam), gan Latvijas valsts mantiskajām interesēm”.

Senāts atzīst, ka pirmās instances tiesas sniegtajā noziedzīga nodarījuma aprakstā ir visas nepieciešamās norādes gan par dabas videi (mežam), gan Latvijas valsts mantiskajām interesēm nodarīto būtisko kaitējumu, norādot konkrētus normatīvos aktus, kurus pārkāpusi apsūdzētā.

[9] Kriminālprocesa likuma 588. panta $3.^1$ daļa noteic: ja kasācijas instances tiesa pieņem šā likuma 587. panta pirmās daļas 2. punktā paredzēto lēmumu, tā izlemj jautājumu arī par drošības līdzekli.

Apsūdzētajai /pers. B/ drošības līdzeklis nav piemērots.

Senāts atzīst, ka drošības līdzekļa piemērošanai /pers. B/ šajā kriminālprocesa stadijā nav tiesiska pamata.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. pantu un 587. panta pirmās daļas 2. punktu, Senāts

nolēma

atcelt Vidzemes apgabaltiesas 2023. gada 12. oktobra spriedumu pilnībā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Vidzemes apgabaltiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

A. Freibergs I. Jansone I. L. Zemīte